

LITTLE BOOK OF

CHANEL

Het leven en de nalatenschap van Coco Chanel

EMMA BAXTER-WRIGHT

LITTLE BOOK OF

CHANEL

HET LEVEN EN DE NALATENSCHAP
VAN COCO CHANEL

EMMA BAXTER-WRIGHT

KOSM • S

*Voor Otis, die levensstijl verkoos boven opleiding,
want succes behaal je met wat je niet kunt leren.*

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Little Book of Chanel*

Oorspronkelijk uitgegeven door:

Carlton Books Limited, Londen, Engeland

Tekst © Emma Baxter-Wright 2012

Design © Carlton Books Limited 2012

Omslagontwerp: Lucy Coley

Voor de Nederlandse taal:

© 2019 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Productie Nederlandse editie: Deul & Spanjaard

Vertaling: Nathan Brinkman

ISBN 978 90 215 7198 0

NUR 450

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	6
Jonge jaren	8
Het Huis Chanel	24
Kostuumontwerp	54
Oorlog en ballingschap	64
Wederopstanding	74
Het tijdperk Lagerfeld	106
Accessoires	128
Schoonheid en geur	146
Bronnen	154
Register	155
Dankbetuiging	158

Inleiding

Moge mijn legende groeien – ik wens deze een lang en gelukkig leven toe.'

Coco Chanel, over haar reputatie

Meer dan wie dan ook begreep Gabrielle 'Coco' Chanel het belang van de mythe die zijzelf geschapen had, en ze speelde haar eigen rol daarin met verve. Deze uitzonderlijke, maar soms ook ergerniswekkende vrouw vertelde tal van leugens om het haar omringende mysterie in stand te houden. Als een van de eersten beseftte zij dat de couturier een moderne beroemdheid was geworden. De taak van de couturier is het telkens opnieuw heruitvinden van de mode, en Chanel wist daarbij op een handige manier verband te leggen tussen haar werk als ontwerper en haar persoonlijke levensverhaal. Daarbij ontmantelde ze het verleden, herschikte ze de waarheid en presenteerde ze een geïdealiseerd beeld van zichzelf, als rolmodel voor haar latere wereldmerk. In een tijdsgewricht waarin de modewereld nog door mannen werd beheerst, verwierp ze eigenhandig het maatschappelijke vrouwelijkheidsideaal en verving dat door haar beroemde eigen stijl, op basis van een moderne, functionele esthetiek. Op het grensvlak tussen twee werelden greep ze haar kans en bood ze vrouwen wat ze wilden, nog voordat ze dat zelf in de gaten hadden. Op basis van de mannelijke kledingstijl symboliseerde ze vrouwelijke kracht, door middel van een democratische dresscode die garant stond voor vrijheid, gelijkheid en een ingetogen classicisme. Haar reputatie had alleen maar baat bij haar gecompliceerde privéleven, dat grote invloed had op haar creaties. Naarmate haar levensverhaal zich ontvouwde, werd Chanel steeds invloedrijker als ontwerpster, minnares en collaborateur, en ze bewoog zich met evenveel gemak in de wereld van de high society als in die van de avant-gardekunst.

Haar zelfverkozen ballingschap van meer dan tien jaar maakte bijna een einde aan haar succesverhaal, maar Channels creatieve energie raakte nooit uitgeput. Ze vond zichzelf telkens opnieuw uit en toen ze op 71-jarige leeftijd haar comeback maakte, bevestigde ze haar belang voor de moderne mode en haar reputatie. Vele jaren na haar dood bepaalt zij nog altijd het beeld van het fameuze Franse modehuis Chanel.

Jonge jaren

Over de kinderjaren van Coco Chanel heeft altijd een waas van mysterie gehangen. Dat liet ze bewust zo, aangezien ze er de voorkeur aan gaf haar ongelukkige jeugd te vergeten, te verbergen en zelfs regelmatig te verbloemen. Het wordt vaak vergeten, maar de vrouw die het aanzien van de twintigste-eeuwse mode veranderde, en die een vroege voorvechtster van vrijheid en moderniteit was, werd geboren in de negentiende eeuw.

Gabrielle Bonheur Chanel werd geboren op 19 augustus 1883 in het armenhuis in het marktstadje Saumur, gelegen aan de Loire. Ze was het tweede onwettige kind van het jonge boerenmeisje Jeanne Devolles en haar onberekenbare geliefde Albert Chanel. Korte tijd na de geboorte van Gabrielle trouwde het stel, maar hun verhouding bleef wankel. Toen Jeanne vroegtijdig overleed, wilde of kon Albert niet voor zijn vijf kinderen zorgen. Hij stuurde de jongens naar een boerderij om daar te werken; de drie meisjes gingen naar een katholiek weeshuis dat door nonnen werd geleid.

Voor een twaalfjarig meisje was het leven binnen de kloostermuren nogal grimmig. Ze werd niet wreed behandeld, maar liefde kreeg ze evenmin. Gabrielle werd gedwongen om zich in het zwart te kleden, ze bracht vele uren door in stilte en in eenzaamheid, en ze leerde naaien. Mogelijk is hiermee haar voorkeur ontstaan voor soberheid en eenvoud.

De vakanties brachten de meisjes door bij hun grootouders van vaders kant in het garnizoensstadje Moulins. Toen ze achttien jaar was, werkte Chanel als bediende in een winkeltje waar lingerie, linnengoed en kousen werden verkocht. Haar podiumcarrière begon toen ze ging zingen in verschillende cafés. Ze was klein en donker, en heel anders dan de andere meisjes met wie ze optrad. Haar repertoire bestond naar verluidt

Links Vroege foto van Chanel op 26-jarige leeftijd, aan het begin van haar carrière. Ze had haar dikke haar nog niet geknipt in de bekende boblijn.

uit slechts twee liedjes: ‘Ko-Ko-Ri-Ko’ en een onnozel deuntje over een Parisienne die haar hondje kwijt is: ‘Qui Qu’a Vu Coco?’ Ze werd steeds populairder en raakte al snel bekend als ‘la petite Coco’, een naam die in beide liedjes voorkwam. Uiteindelijk zou deze bijnaam synoniem worden voor het beroemde wereldmerk dat de ultieme Parijse stijl vertegenwoordigde.

Dankzij haar rijke, goed opgeleide en in een aantal gevallen zelfs adellijke bewonderaars slaagde Gabrielle ‘Coco’ Chanel erin de armoede van zich af te schudden en op te klimmen tot een aanzienlijk hogere sociale laag. Een van haar bewonderaars was Étienne Balsan. Hij was rijk en aantrekkelijk, en wars van het snobisme dat in zijn klasse gebruikelijk was. Balsan leefde voor zijn plezier en fokte renpaarden. Op 25-jarige leeftijd trok Coco bij hem in op zijn landgoed Royallieu aan de rand van Parijs, waar meer minnaressen van Balsan woonden. Coco stond bekend als zijn *irrégulière*, maar onderscheidde zich van de andere vrouwen door haar onorthodoxe kledingstijl. De meeste courtesanes droegen in die tijd nog weelderige belle-époquejurken met talloze versieringen en ingewikkelde ruches die soepele bewegingen belemmerden. Coco daarentegen kleepte zich zo eenvoudig mogelijk.

Het Huis Chanel

Mode is geen kunst, het is werk.'

Coco Chanel

Anders dan andere ontwerpers werkte Coco Chanel nooit op papier. Haar grote kracht was haar intuïtieve vermogen om de vrouwelijke vormen zonder corset in kleding te hullen. In het begin ontbeerde ze nog de benodigde technische kennis en moest ze, nadat ze met grote zorg de juiste stoffen had uitgezocht, aan haar medewerkers uitleggen wat ze wilde. Vaak was dit voor alle betrokkenen een moeizaam proces: Coco snauwde tegen haar assistenten en modellen moesten soms urenlang blijven staan terwijl ze de stof net zolang bleef vastzetten en herschikken tot ze helemaal tevreden was.

Coco begreep dat na de oorlog eenvoud vereist was en dat de maatschappij drastisch was veranderd. Ze was verantwoordelijk voor een ommekeer in de vrouwenmode, die was gebaseerd op klare lijnen en massaproductie. Ze leunde sterk op haar sociale contacten: met behulp van de gebroeders Balsan kreeg ze zijde uit Lyon en Boy hielp haar met de aankoop van tweed uit Schotland. Wanneer ze de gewenste stof niet kon krijgen, maakte ze handig gebruik van wat wel beschikbaar was: katoenen jersey, flanel en laken. Bont was vrijwel niet te vinden en als gevolg daarvan onbetaalbaar; klanten waren daarom doorgaans niet al te kritisch op de herkomst van de huiden. Om zomen en manchetten af te zetten gebruikte Coco alles wat ze te pakken kon krijgen, waaronder bont van eekhoorns en witte angorakonijnen.

Links In de jaren dertig was de avondkleding extravagant en luxueus. De witte satijnen jurk met een diep uitgesneden rug heeft een decoratieve strik. In deze periode begon Chanel strikken toe te passen aan zowel de voor- als de achterkant van haar jurken.

Little Black Dress

Chanel zal voor altijd worden geassocieerd met de Little Black Dress, oftewel het zwarte jurkje, hoewel tot op heden onduidelijk is gebleven hoe en wanneer ze precies geïnspireerd raakte tot de creatie van dit iconische kledingstuk. In elk geval verachtte ze de opzichtige, schreeuwerige ontwerpen van andere couturiers. Paul Morand herinnert zich Chanel's volgende uitspraak: 'Ik was geschokt door al die bonte, opgepepte kleuren; al dat rood, dat groen, dat elektriserende blauw; het hele Rimsky Korsakovpalet was dankzij Paul Poiret weer in de mode. Ik werd er ziek van.' Volgens haar waren de levendige kostuums van de Ballets Russes perfect voor op het toneel, maar volstrekt ongeschikt als mode. Had het misschien te maken met haar kindertijd in het weeshuis in Aubazine, waar ze zoveel tijd in haar eentje doorbracht in haar treurige donkere uniform? Of werd ze herinnerd aan de afschuwelijke periode na de dood van haar grote liefde Boy Capel? Hoe dan ook, in 1926 lanceerde Chanel een hele serie zwarte jurkjes. Zoals bij veel van haar klassieke ontwerpen het geval was, bracht ze regelmatig kleine wijzigingen aan, telkens in een poging de ultieme eenvoud te bereiken. Chanel was niet de eerste die de kleur zwart gebruikte, maar wel de eerste die deze zo discreet toepaste in zowel dag- als avondkleding. Haar eerste jurken waren gemaakt van wol en matte zijden crêpe. De avondjurken waren van satijnen crêpe, waarvan ze zowel de matte als de glanzende zijde gebruikte. De snit was zowel eenvoudig als modern, een strakke jurk die de lichaamsvormen omhulde, zonder verdere poespas of tierelantijntjes. In oktober 1926 riep de Amerikaanse *Vogue* de nieuwe zwarte jurk van crêpe de Chine uit tot 'Fordjurk' – een verwijzing naar de massaproductie van de T-Ford die terecht vooruitwees naar de status van Chanel's creatie als standaardkleding voor een groot publiek.

Links Eind jaren twintig volgde de mode de stijlvolle, moderne lijnen van de art deco. In die tijd kwam Chanel met haar eerste Little Black Dress. Op deze afbeelding uit de *Vogue* van april

1927 draagt madame J.M. Sert een kostuum van crêpe georgette en een indrukwekkende parelketting. Het jasje van de hazewindhond is ook ontworpen door Chanel.

Boven In de jaren dertig begon de rechte rok van de *garçonne*-jurk aan de onderkant iets uit te lopen om meer bewegingsruimte te hebben bij het dansen, zoals blijkt uit deze advertentie voor Chanel uit die periode.

Rechts Deze illustratie uit de Amerikaanse editie van *Vogue* uit 1926 is exemplarisch voor de ontwerpen van Chanel. Het model draagt een zwarte jurk met lange mouwen, die aan de voorzijde elkaar kruisende plooiën heeft. De accessoires zijn oorbellen, armbanden en een ketting van parels, en een hoge zwarte pothoed (*cloche*). Paul Poiret typeerde deze hoekige kledingstijl zonder opsmuk als 'armoede de luxe'.

Het tijdperk Lagerfeld

'Coco leende veel van de jongens. Van hun jassen maakte ze uniformen voor vrouwen.'

Karl Lagerfeld

Na de dood van Coco kwam het Huis Chanel tijdelijk tot stilstand. Er was niemand die de koers bepaalde en het grote mode-imperium modderde stuurloos voort, nog altijd ondersteund door een verouderende clientèle, die trouw bleef aan Chanel's klassieke stijl. Pas twaalf jaar later heroverde het Huis Chanel zijn positie als creatieve en invloedrijke kracht, door de komst van Karl Lagerfeld in 1983. Deze zeer productieve Duitse modeontwerper had ook gewerkt voor Chloé, Krizia en Max Mara. Tegenwoordig maakt hij collecties voor Fendi en zijn eigen merk Karl Lagerfeld, daarnaast ontwerpt hij zowel haute couture als prêt-à-porter voor Chanel. De nalatenschap waarvoor Coco zo hard had gewerkt, was bij hem in goede handen.

Modejournalisten noemen Lagerfeld liefkozend 'Koning Karl'. Al meer dan dertig jaar houdt hij met ongekend succes de herinnering aan Coco Chanel in ere. Onder zijn leiding is Chanel als een feniks herrezen en heeft het bedrijf wereldwijd weer een leidende positie ingenomen. Lagerfeld heeft de collecties voorzien van een prikkelend, jeugdig randje, waardoor ze een breder publiek aanspreken, zonder de wat oudere, gevestigde clientèle van zich te vervreemden, die nog altijd onberispelijke kwaliteit, elegantie en ingetogenheid verwacht.

Links Karl Lagerfeld aan het werk in zijn studio in Parijs, april 1983.

Links Lagerfeld heeft alle bekende Chanel-symbolen in zijn werk overgenomen. Zo putte hij inspiratie uit de beroemde Coromandelschermen, waarvan hij motieven verwerkte in de herfst- en wintercollectie 1993-1994.

Rechts Karl Lagerfeld met model Stella Tennant. Zij draagt een zwarte avondjurk die rijkelijk is versierd met geborduurde afbeeldingen van paradijsvogels, watervallen, tempels en kersenbloesems. Deze zijn afkomstig van de Chinese Coromandelschermen uit Chanel's appartement. Uit de herfst- en wintercollectie 1996-1997.

Lagerfeld had een missie: werken op basis van elementen van de oorspronkelijke Chanel-concepten. Wat hij aantrof in de archieven gebruikte hij als springplank. Vervolgens herinterpreteerde en vernieuwde hij wat langzamerhand al te veilig en voorspelbaar was geworden. Aanvankelijk maakte hij plakboeken met alle visuele verwijzingen naar de geschiedenis van Chanel die hij maar kon vinden (zie pagina 113). Deze plakboeken gebruikte hij als referentiemateriaal. Hij had eerbied voor het verleden en maakte het zich eigen, maar zijn uiteindelijke doel was om met iets volledig nieuws te komen. Lagerfeld is niet gediend van nostalgie, maar weet behendig de draden van verleden, heden en toekomst met elkaar te verbinden. Hij erkent de basisprincipes waarop Coco's visie was geënt, maar staat er ook om bekend dat hij graag het volgende citaat van de Duitse schrijver en dichter Goethe aanhaalt: 'Verbeter de toekomst door elementen uit het verleden te ontwikkelen.'

De Chanel 2.55

De designerhandtas heeft zich inmiddels ontwikkeld tot het statussymbool van modehuizen, waarbij het meer een symbool van rijkdom dan van smaak is. Des te bevredigender is het dat de oorspronkelijke designerhandtas nog altijd voldoet aan de beginselen van zijn schepper.

Zoals een groot deel van Coco's nalatenschap is ook de Chanelhandtas een herkenbaar onderdeel geworden van haar kenmerkende stijl. Haar eerste handtassen ontwierp ze al aan het begin van de jaren dertig, maar in de klassieke 2.55 komt haar ontwerpfilosofie maximaal tot uiting. Coco nummerde haar parfums en deed hetzelfde met deze handtas die ze een naam gaf die was afgeleid van de maand en het jaar waarin hij werd gelanceerd: februari 1955. Tassen werden in die tijd nog in de hand gehouden, maar Coco kwam met het nieuwe idee hem over de schouder te hangen. Zoals altijd berustte haar enorme vindingrijkheid op haar verlangen naar eenvoud en bruikbaarheid. Ze had zelf behoefte aan een tas die ze niet de hele tijd zou kwijtraken en die haar handen vrijliet, en voegde daarom een schouderband toe. Bovendien wilde ze een tas met verschillende vakken voor haar sleutels en haar sigaretten. Daarom bedacht ze een vak aan de binnenkant, een openslaande flap en een extra vakje voor haar lippenstift.

Links Chanel ontwierp haar beroemde handtas in 1955 om praktische redenen – ze had er genoeg van ‘tassen in mijn hand te moeten houden en kwijt te raken’. Deze versie uit de jaren zestig is trouw aan het origineel.

Rechts Duidelijk herkenbare elementen van de 2.55 zijn het doorgestikte leer, de schouderketting en het ‘Mademoiselleslot’. Deze versie stamt uit 2005.

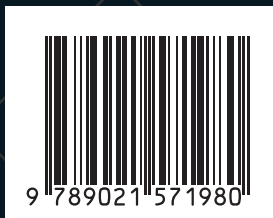
Coco Chanel was verantwoordelijk voor een aantal revolutionaire ontwerpen uit de modegeschiedenis, waaronder de Little Black Dress, het boucléjasje, namaakparels en de tweekleurige schoen. Ze was haar tijd ver vooruit en zag mogelijkheden om datgene aan vrouwen te geven waarvan ze zelf nog niet wisten dat ze het nodig hadden. Ze gebruikte herenkleding als basis voor ontwerpen die vrouwen vrijheid en macht gaven en uiteindelijk bracht haar tijdloze en elegante mode gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Little Book of Chanel gaat over het leven en werk van deze invloedrijke couturier, van haar nederige afkomst en groeiende succes tot de oprichting van een wereldmerk waarvan de legendarische collectie naast mode ook uit parfums, sieraden en accessoires bestaat.

Vele jaren na haar dood is Coco Chanel nog altijd het boegbeeld van het Huis Chanel.

**KOS
MOS**

NUR 450
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

WWW.KOSMOSUITGEVERS.NL